

האם התחזות לצורך קיום יחסי מין ראוי שתיחשב כמעשה פלילי?

מי לא מכיר זאת: בפרופיל באתר הכרויות או ברשת חברתית, גברים ונשים "משדרגים" נתונים אישיים כגון גובה, גיל, תחביבים ואפילו מקצוע. לכאורה, מדובר בדבר לגיטימי ונפוץ, במסגרת משחקי הפיתוי שרבים משתתפים בהם. אמנם, לא רבים יודעים שסילוף או המצאת נתונים מהותיים כגון: אדם נשוי שמצהיר שהוא רווק, או ערבי שמצהיר שהוא יהודי, וכיוצא בזה - עלולים להסתיים בלא פחות מהרשעה פלילית. עבירת אינוס במרמה נשענת על העיקרון לפיו אונס הוא לא רק אי קבלת סירוב האישה (או הגבר) לקיים יחסי מין, אלא גם שלילת היכולת מהקורבן להביע הסכמה חופשית. כך, "אי התנגדותה" של אישה בגילופין, חוסר הכרה או מצב אחר המונע ממנה לתת הסכמה חופשית, לא תחשב להסכמה חוקית. על פי עיקרון זה, גם הצגת מצג שווא קיצוני בפני אישה, לא יאפשרו לה להביע הסכמה חופשית, אלא יגררו הסכמה מוטעית המבוססת על שקר שנאמר והוצג לה. מספר מקרים שהגיעו לתקשורת, כגון: בן מיעוטים שהציג עצמו כיהודי, ואנשים נשואים ששיקרו לגבי מצבם המשפחתי, ונענשו על כך בבית משפט פלילי, מחדדים את הדילמה: האם זה נכון ומוצדק שבית המשפט יתערב בעניינים שבינו לבינה, שלכאורה אין בהם שום מעשה כפייה, איום או אלימות? או שמא, הצגת מצג שווא בפני קורבן כאמצעי להשיג את הסכמתו לקיים יחסי מין הינו דבר אלים, פסול ופלילי? עו"ד אסף דוק מסביר.

מה הדין הפלילי בגין קיום יחסי מין עם אישה במרמה?

סעיף 345(א) לחוק העונשין דן בעבירת אינוס במרמה וקובע עד **16 שנות מאסר** לבעול אישה בהסכמתה, שהושגה במרמה לגבי מיהות העושה או מהות המעשה.

זאת ועוד, סעיף 345(ב)(1) קובע עד **20 שנות מאסר** לבעול קטינה שטרם מלאו לה 16 שנים בהסכמה שהושגה במרמה לגבי מיהות העושה או מהות המעשה.

כמו כן, העושה מעשה מגונה בקטינה שטרם מלאו לה 16 שנים בהסכמה שהושגה במרמה - דינו - עד **10 שנות מאסר**.

עם זאת, נשאלת השאלה - האם ייתכן כי כל שקר באשר לזהותו של הפרטנר יגרור האשמה בפלילים?

כיצד מגדיר בית המשפט את עבירת האינוס במרמה?

בית המשפט העליון בחן שאלה זו בע"פ 2411/06 ויצר מבחן לפיו **בכל פעם שאדם אינו אומר אמת באשר למאפיינים אשר הם קריטיים בעיניה של אישה סבירה, ונוכח מצג שגוי זה קיימה עימו אותה אישה יחסי מין, אזי יש להרשיעו באינוס**. אמצעי עזר ליישום מבחן זה הוא בחינת הסיכוי אם בעיני אדם מן היישוב אישה זו הייתה מסכימה לקיים יחסי מין עם אותו גבר בלא ה"מיהות" שבדה (פרטים שקריים בקשר לזהותו). כלומר, התביעה צריכה להוכיח שהשקרים שסיפר הגבר על עצמו הם מהותיים, כגון גבר נשוי ששיקר שהוא רווק, בן מיעוטים שהצהיר שהוא יהודי, אדם שהציג עצמו כרב קדוש שברכתו מסירה קללות, וכו'. וכמו כן - האם בגלל שקרים אלו, האישה קיימה איתו יחסי מין.

מספר מקרים שנידונו בבית המשפט ובתקשורת הביאו לדיון ציבורי נוקב על מידת הצדק או האי צדק שבדבר. לדוגמה: בשנת 2010 המדינה רעשה כאשר פורסם שבדואי מהדרום, שכנע נשים לקיים איתו יחסי מין, תוך כדי שהוא מציג את עצמו כקצין בחיל האוויר,

ואף פגש את קרבנותיו כשהוא לבוש במדי חיל האוויר.

זאת ועוד, ערבי נשוי בן 30 שהציג את עצמו כרווק יהודי בפני בחורה איתה קיים יחסי מין, הורשע במסגרת הסדר טיעון בעבירת אינוס במרמה וביצוע מעשה מגונה, ונגזרו עליו 48 חודשי מאסר (מתוכם 18 חודשים על תנאי), יחד עם תשלומי פיצויים. זה מה שהיה לשופטים לומר על המקרה: "לא מדובר בעבירת אינוס קלאסית, כוחנית... אילו לא חשבה שהנאשם הוא רווק יהודי, לא הייתה נענית לו" (ע"פ 5734/10).

התגובות על מקרים אלו ואחרים, לא איחרו לבוא. היו שאמרו שהדבר מוצדק, ובכך ניתן כבוד לאוטונומיה של האישה על גופה, ונמנעים בזאת מקרים של ניצול. אמנם, מנגד, רבים טענו שאלו הם פינות אליהם בית המשפט לא צריך להיכנס, ושגבר עלול למצוא את עצמו חושב פעמיים בכל פעם שהוא מספר לאישה שקר לבן על עצמו, או מנסה לייפות מעט את המציאות, כחלק מתהליך החיזור. ניתן לטעון כי אפוא אין לעניינים שבינו לבינה אשר לא מעורבת בהם אלימות פיזית או מילולית, מקום בבית משפט פלילי. הדבר גורם להוזלה של עבירת האינוס ואף פוגע בקרבנות אונס שחוו אונס כואב, אלים ומשפיל.

בעייתיות המבחן לפיו נקבעה האם נעברה עבירת אינוס במרמה או אם לאו

המבחן שבית המשפט קבע, לפיו מאפיינים שבעיני "אישה מהישוב" הם מהותיים בשאלה האם לקיים יחסי מין, הוא בעייתית מכמה סיבות: ראשית, מיהי אותה "אישה מהישוב"? כיצד אפשר לקבוע אילו מאפיינים של גבר הם מהותיים בעיני אישה, ואילו לא? שכן, לא באמת קיימת "אישה מהישוב", אלא קיימות נשים רבות בעלות ההעדפות ודעות מגוונות. בנוסף, התחשבות בדעה של "אישה מהישוב" פותחת פתח לתופעות פסולות, כגון גזענות. לדוגמה, בית המשפט קבע שכן מיעוטים שהשיג יחסי מין באמצעות התחזות ליהודי, ביצע מעשה שהוא לא פחות מפלילי! עמדה זו היא בעייתית ביותר, שכן היא מציבה את גזעו או דתו של אדם, כמשמעותיים עד כדי כך, שאם הוא יעז בתמימות (או בחוסר תמימות) לשקר לגביהם כדי לשכב עם אישה, ימצא עצמו לא פחות מאשר מאחורי סורג ובריח. כך, כאשר בית המשפט נאלץ להכריע מהו מצג שווא מהותי ומהו לא, הוא בעצם כופה, בניגוד לתפקידו, ערכים על החברה.

מנגד, ניתן לטעון, שלכל אישה יש זכות לקבוע מה הם המאפיינים המשמעותיים עבורה, ואם רוב הנשים סבורות שגזעו או דתו של אדם הינם פרטים הכרחיים עבור קבלת החלטה האם לשכב איתו או לא, אזי צריך לכבד זאת, שכן יש לכבד את החלטתה של אישה למי לתת גישה לגופה, לאיבריה, לליבה ולנפשה.

ישנם מספר חוקים ופסיקות בעולם המשפט הפלילי שמעלים לבימה ערכים, השקפות עולם, ולבטים שמלווים את החברה הישראלית בכל צעד ושעל. אך אין זה אומר שבית המשפט לא אמור להכריע בעניינים שכאלו. עבירת האינוס במרמה בהחלט מאמתת בין השקפות וערכים מנוגדים: מצד אחד, ערכים כמו זכות האישה על גופה, הגנה על נשים מפני אלימות גברית, וכבוד האדם וחירותו.

מנגד, ערכי החופש וחופש הביטוי, ערך השוויון, ליברליות, וזכותו של אדם לבחור כיצד ינהל את חייו. למרות שלכאורה נראה שאין אפשרות לגשר בין השקפות אלו, בית המשפט צריך למצוא דרך להגדיר בצורה ברורה, נהירה ומקובלת על כמה שיותר אנשים - מתי שקר תמים עלול להפוך למצג שווא פלילי שמטרתו להשיג יחסי מין לא לגיטימיים, ומתי אלו הם בסך חלק מהמשחק הסבוך והמתוחכם של החיזור.